

II
2.045

CERCUL PROFESORAL DIN CRAIOVA.

IMPORTANȚA ISTORIEI
IN
Educațiune și Instrucțiune
CONFERINȚA

Ținută după memorie în ziua de 24 Ianuarie 1887

DE

D-șora ELENA LEONIN

Absolventă a școlii centrale.

CRAIOVA.

TIPOGRAFIA FRĂȚI BENVENISTI

18, Strada Copertarilor, 18.

1887.

CERCUL PROFESORAL DIN CRAIOVA.

IMPORTANȚA ISTORIEI
IN
EDUCAȚIUNE ȘI INSTRUȚIUNE
CONFERINȚA

Ținută după memorie în ziua de 24 Ianuarie 1887

DE

D-șora ELENA LEONIN

Absolventă a școlii centrale.

CRAIOVA.

TIPOGRAFIA FRĂȚI BENVENISTI

18, Strada Copertarilor, 18.

1887.

II 2045

De la Dl. inginer Leonin
A.M.

PROFESORILOR MEI DE LA ȘCOALA CENTRALĂ

Dedic această modestă lucrare, spre stimă,
recunoștință și devotament.

ELENA LEONIN.

Craiova, Februarie 1887.

IMPORTANȚA ISTORIEI

IN

EDUCAȚIUNE ȘI INSTRUCȚIUNE.

Doamnelor, Domnilor,

Conferințele fiind un mijloc de care se pôte servi cineva ca să'și arate părerile sale relative la sciință, am decis a mă folosi de acest mijloc dezvoltând un subiect: *Importanța istoriei în Educațiune și Instrucțiune*. Având însă în vedere că mă adresez unui auditor în curent cu sciința, voi trata subiectul mai mult în liniamente, fără a insista asupra amănuntelor.

x Omul cea mai înaltă expresiune a creațiunei cunoscând superioritatea sa n'a stat la îndoială

de a se numi regele naturei; ceea ce 'i constituie această superioritate sunt facultățile mărețe cu care l'a înzestrat Dumnezeu dându-i prin aceea mijlocul de a atinge gradul de perfecțiune la care 'i este permis să ajungă.

Știința, care se ocupă cu studiul omului ca parte spirituală, după felul fenomenelor și operațiunilor al căror teatru este sufletul, a recunoscut că omul, în raport spiritual, este dotat cu trei mari facultăți: sensibilitatea sau puterea de a simți, înțelegerea sau puterea de a cunoaște voința sau puterea de a lucra; facultăți cari de și diferă între dânsese, se implică însă atât de mult unele în altele, în cât la rigóre ele pot fi considerate ca trei fețe deosebite a le sufletului unul și indivizibil.

Aceste facultăți se dezvoltă în mod natural, urmând legilor generale, perfectibilitatea însă la care pot ajunge va fi mai mare dacă natura va fi fost ajutată în mersul său: acest sprijin 'l poate da educațiunea și instrucțiunea.

În termeni generali vorbind, educațiunea are de scop formarea omului moral, instrucțiunea formarea omului intelectual, și fiind că inima e în strânsă legătură cu creierul urmează că educațiunea și instrucțiunea trebuie să meargă umăr la umăr.

Acești doi termeni educațiune și instrucțiune se pot contopi în unul singur: cultură. Educațiunea e cultura inimei, instrucțiunea e cultura spiritului; amândouă aceste soiuri de cultură

aplicate unui popor au de rezultat civilizațiunea acestui popor.

În toți timpi și la toate popoarele a existat educațiune;

În toți timpi și la toate popoarele a existat instrucțiune:

④ Egipteni, Caldeii, Fenicienii, Ebreii Persii, Grecii, Romanii, popoarele medi-evale prin urmele de cultură ce au lăsat dovedesc acest adevăr.

Gradul și felul culturei fiind consecințe a aptitudinei, a theogoniei, a formei de guvernământ a popoarelor; diversitatea gradului, varietatea culturei ne dovedesc la aceste popoare o deosebire în modul lor de a vedea și a simți.

⑤ Astă-ți în educațiune și instrucțiune se procedă după niște reguli stabilite; educațiunea însă și instrucțiunea ca să ia naștere, n'au așteptat până să li se croiască un drum, să li să spună pe unde au să meargă și cum să meargă; ci precum a existat poezie fără poetică, elocință fără precepte retorice, a existat educațiune și instrucțiune fără tratate petagogice. Regulile însă, ce se dau în vre o privință ore care, având de scop facilitarea mersului, se înțelege că astă-ți, mulțumită trudei celor ce au avut la inimă progresul omenirii, educațiunea și instrucțiunea se pot face într'un mod mult mai inteligent ca întrecut și apropiat legilor naturei.

* Educațiunea dar și instrucțiunea având de scop perfectibilitatea facultăților sufletului, opera nu poate fi complectă dacă nu vor fi conlucrat

ambele cu egală putere. Ca exemplu de această natură se poate cita Galien.

Domnelor, Domnilor,

④ Claudiu Galien, pentru erudițiunea și scrierile sale, este reputat ca cel mai celebru medic al anticității, după Hippocrat. Înainte de a se consacra studiului medicinei, Galien se inițiasă în sistemele filosofice a le timpului. Întorcându-se din călătoria ce întreprinsese în scopul de a lărgi cercul cunoștințelor sale și de a satisface spiritul său de observațiune, se stabili în Pergam orașul său natal. Isbucnind însă aci o secesiune populară, Claudiu Galien, care nu iubea turburările din cauză că depărtează calmul și liniștea necesare studiului, părăsi Pergamul, unul din centrele de civilizațiune a le Orientului, și se îndrumă spre capitala lumii.

Acet demers al lui Galien ne dovedește că în tr'ânsul savantul absorbise și asimilase pe cetățean.

Ajuns în Roma știința sa fu pe deplin apreciată și renumitul medic avu între clienții săi chiar pe împăratul Marcu Aureliu și pe familia sa. În timpul șederei sale în acest oraș, isbucnind o pestă violentă, celebritatea medicală, nici una nici două, o tulsește în țera sa.

Cu această ocazie Galien ne arată că omul studiului spulberase în vânt pe omul umanității.

Mai târziu, împăratul, vrând să 'l ia cu sine la resbel în Germania, 'l invită să vină la Aquilea unde se afla cu legiunile. Galien, de și fără plăcere, părăsi Pergamul, având grije însă să ia drumul cel mai lung în speranța de a găsi un pretext onest ca să nu însoțească pe împărat la resbel. Pe de altă parte pesta nu terminase încă pustiirile sale în Italia.

Abia ajunse Galien la Aquilea și, parcă fu un făcut, pesta se ivi în oraș. Atunci o luară care și'ncătro! Împăratul cu câțiva ofițeri și soldați fugi într-o parte, Galien cu câțiva amici fugi în alta; iar când vădu că Marcu-Aureliu vrea să'l ia cu sine cu ori ce preț, opuse refuzul său formal, dicând că 'i s'a arătat Esculap învis și la oprit de a merge în Germania. „Ast-fel Galien care nu iubea nici seditiunile populare nici pesta, nu iubea mai mult resbelul.“

Care să fi fost cauza că acest atlet al sciinței dedea înapoi ca membru al societății și al omenirii, îndată ce se ivea în perspectivă necesitatea ôre căror sacrificii?

Ca răspuns voi cita însăși cuvintele d. Louis Figuier: „Accestui om, atât de remarcabil pentru rectitudinea și vigôrea spiritului său 'i lipsea curagiul moral.“

E constatat că curagiul moral este rezultat al educațiunei și basa devotamentului și abnegațiunei.

✕ Galien primise o instrucțiune foarte întinsă, educațiunea însă nu fusese la aceiași înălțime, de aceea el e renumit ca savant, însă lasă mult de dorit ca cetățean și din punct de vedere umanitar.

Ⓢ Omul ca individ are o viață privată, ca cetățean el are o viață mai mult sau mai puțin istorică, și o națiune numai prin viața istorică poate ocupa loc în concertul puterilor: ex. Polonia: ca popor ea trăiește încă, ca stat însă e mortă.

Ⓢ Scopul educațiunii și instrucțiunii deci fiind a face pe om apt întru împlinirea datoriilor, capabil și dispus a lucra pentru propășirea țerei și pentru binele umanității, se esplică ușor asiduitatea celor în drept de a respândi pe o scară cât se poate de întinsă aceste mijloce sigure ale înaintării unui popor pe calea progresului.

Inima însă fiind primitoare de impresiuni bune și impresiuni rele, spiritul fiind accesibil și verității și neverității, pedagogi recomand să se proceadă cu deosebită atenție în educațiune și instrucțiune, avându-se grije să se facă o bună alegere de materiile necesare pentru formarea inimei și dezvoltarea intelectului.

+ Intre materiile propuse pentru acest scop ocupă și istoria un loc important. Ca să ne pronunțăm însă, în cunoștință de cauză, asupra unui lucru e necesar să 'l cunoșcem.

Să vedem dar ce este istoria?

I. 2045

E recunoscut că tot ce este sub sóre e supus unei schimbări necontenite — în mersul timpului nimic nu remâne staționar — și rațiunea, prin cercetările sale, a găsit că destinele popórelor se aseamănă cu ale individelor: la popóre ca și la individe se observă junete, virilitate, maturitate, declin.

Un popor la maturitate a atins punctul culminant al mersului său ascendent, și fiind că în legile naturii stă scris că nimic nu se póte înălța necontenit, fiind că e ceva care poporului ca și omului pare a'i dice: „Până aci“ poporul, neputând să se mențină neîncetat la aceeași înălțime, păsește spre declin, și după un timp mai mult sau mai puțin îndelung, el móre sau apune după scena lumii: când un popor însă a ajuns la apogeu, când prin strălucirea și pozițiunea sa a deșteptat uimire și admirațiune, acel popor, în momentul cădereii, privind spre trecutul său, póte dice cu mândrie: Am trăit!

Pentru ca un popor să póta înainta pe calea progresului, să póta trece prin fazele dezvoltării, se cere să formeze un Stat organizat prin instituțiuni, guvernat din legi.

Forma de guvern, legile, instituțiunile sunt susceptibile de modifi cațiuni; aceste modifi cațiuni însă, reclamate de spiritul timpului și de nevoile poporului, rare ori s'au făcut pe cale pacifi că, de cele mai multe ori ele au fost re-

sultat al sediiunii și chiar al revoluțiunii sângeróse:

Formarea popórelor, constituirea statelor, forma de guvern, legile, instituțiunile, schimbările, revoluțiunile, succedarea popórelor și progresul lor formează materia istoriei.

„Istoria—a ȓis Bacon—este recitarea evenimentelor care compun viața națiunilor: este sciința care se ridică de la fapte particulare la legile cari le regisează, la cauzile morale cari le produc.“

Pentru acest spirit de elită istoria era de o însemnătate capitală: el o considera ca basa sciinței care după părerea sa formează o piramidă.

Locul, ce dă istoriei în sciință acest savant a făcut pe d. Gustave Ducoudray să ȓică că istoria ar fi trebuit să îmbrățișeze tóte sciințele, devenind ast-fel o sciință universală. Ori cât de strâns însă este legată cu cele-l-alte sciințe, pentru că tóte au trebuință de ea și tóte 'i vin în ajutor, istoria a trebuit să limiteze domeniul său; ea se ocupă în special a urmări viața omului ȓice autorul sus menționat — și cu deosebire din momentul în care popórele s'au constituit în societăți organizate, adăogă alți autori, între cari și d. George Weber.

Arta scrierei însă fiind o invenție târzie în raport cu întemeierea statelor, se înȓelege că asupra timpilor primitivi nu putem avea de cât cunoscințe probabile, pentru că popórele purtând res-

bele între dânsese, introducând modificațiuni în sânul lor, mai nainte de a fi fost în stare să țină anale, suvenirul acelor fapte s'a păstrat prin tradițiuni orale, prin legende eroice și poeme epice, cari, de și coprind o parte de adevăr, nu pot servi ca veritabil punct de plecare pentru istorie, „căci istoriei—dice d. Louis Benloevv—ca să afirme fapte 'i trebuesc documente“

Dificultatea de a stabili adevărul pentru acei timpi cărora lipsesc documentele au făcut pe uni savanți să se pronunțe în mod nefavorabil asupra istoriei; între alți Jean Jacques Rousseau dicea: „Omul înțelept trebue să considere istoria ca un șir de fabule a căria morală este apropiată inimei omenești.“

În adevăr, e departe de a se crede că s'a ținut ultimul cuvânt asupra verității istorice, chiar se pôte afirma că abia în secolul nostru s'a început, prin cercetări serioase, veritabila campanie, contra obscurității tradițiunilor, pentru descoperirea adevărului; și aceasta mulțumită unor omeni mari cari prin geniul lor au isbutit să afle cheea scrierilor yeroglifice, ast-fel că astăzi putem să aprețiem diferența între fapte real petrecute și între erorile propagate de tradițiune. A reduce însă din această cauză istoria la o ficțiune nu este ceva logic, căci de și în amănunte adevărul pôte fi încâtva alterat, în liniamente însă se coprinde o dare de scamă destul de justă, chiar pentru timpii depărtați, despre mersul progresiv al omenirii.

Să admitem că istoria n'a atins încă acel grad de certitudine care o ar putea face să fie privită ca știință, și pentru aceasta am putea lua ca dovadă chiar clasarea sa în grupul literelor; adevărurile însă coprinse într'însa ne ar îndreptăți să o considerăm ca un compromis între știință și litere: posedând, de și nu pe deplin cunoscute, legile științei, supusă fiind încă capriciului literelor.

Istoria, chiar în acest punct de dezvoltare în care se află, prin exemplele veritabile și mărețe ce coprinde, poate influența puternic asupra tinerelor generațiuni, căci este știut că exemplul pătrunde adânc în suflet și deșteaptă emulațiune: Trofeele lui Miltiade făceau pe Themistocle să treacă multe nopți fără somn.

Exemplele frumoase abundă în istorie, ele pot fi întrebuințate cu succes pentru a înobila inima și a dezvolta intelectul, căci se știe că un sentiment, pentru ca să pōtă fi numit nobil, se cere să fie aprobat de rațiune: *istoria deci educă și instruește în același timp.*

Astăzi domnește un curent democratic; forma de guvern cea mai obicinuită în statele din timpuri antice fiind fost despotismul cel mai riguros, se înțelege că nu la popoarele ast-fel guvernate vom căuta modelul virtuților ce trebuie să formeze apanagiul unui cetățean pătruns de datoria sa. —Nu e mai puțin adevărat însă că și viața acelor popoare trebuie studiată, pentru ca să putem apreția diferența între deosebitele forme

de guvern și între consecințele lor. — În acei timpi însă au trăit două popóre din a căror viață se pot trage multe învățăminte; aceste popóre sunt Grecii și Romanii: Grecii cari strălucesc prin iubirea de țeră, prin gloria militară și literară; Romanii cari se impun prin simplitatea și austeritatea moravurilor, prin patriotismul cel înflăcărat, prin spiritul resboinic cel fără seamă, prin civilizațiune și mai cu seamă prin sciința dreptului, sau rațiunea scrisă, care va rămâne pentru eternitate ca un monument ne șters al geniului lor.

Aceste popóre se disting de cele-lalte prin vederile și spiritul de care erau animate. Ca exemplu comparativ se pot lua resbelele Grecilor cu Perșii numite și resbelele medice.

Imperiul pers, în timpul lui Dariu I și Xerxe, se întindea de la fluviul Indus până dincóci de Helespont, imperiul pers era un adevărat colos, și cu toate acestea colosul fu zdrobit isbindu-se de o țerișóră, mică în suprafață, puternică însă prin bărbăția fiilor săi: Maratone, Salamina, Platea și Termopyle sunt cele mai strălucite monumente, cari vor vorbi în vecinicia timpului despre eroismul și patriotismul poporului Elen.

Resultatul acestui teribil duel ne invederează în mod ne tăgăduit ce póte vitejia însuflețită de patriotism. Viteji erau și Perșii; iar generalul lor Mardoniu în câmpia de la Platea des-

făsură tot ce p^ote geniul și arta; vitejia lor însă nu era stimulată prin acel ceva care face pe soldat să învingă sau să m^oră: soldatul pers nu era animat de aceleași sentimente, pătruns de aceleași datorii ca soldatul grec:—diferența modului de a vedea și de a simți, la aceste două pop^ore, esplică mărețul triumf al unuia și învingerea complectă a celui-l-alt.

Isbânșile strălucite ale Grecilor espuse în mod inteligent vor impresiona puternic pe elev;—făcând să fie pe deplin aprețiată demna purtare a poporului grec, punând în relief caracterul marilor bărbați cari s'au distins prin patriotism și înțelepciunea purtării lor, se va deștepta în tinerele generațiuni entusiasm și dorința de a se asemana acelor ómeni mari cari s'au ilustrat prin virtuțile lor publice și private: viața unui Aristide, Themistocle, Leonida, Pericles și alți, pot servi ca model în toți timpii și la t^ote pop^orele.

În istoria Romanilor de asemenea găsim exemple frumoșe și instructive. Aci vedem pe Roma din mică făcându-se mare și tot mai mare până ce deveni o lume; aceasta mulțumită instituțiunilor și virtuților poporului Roman. Polibiu, istoric grec, isbit de superioritatea legilor Romei și de tăria de caracter a cetățenilor săi, recunosc^u că norocul ilustrei cetăți nu era alt de cât recompensa datorită meritelor sale.

În adevăr, poporul Roman a dovedit în mod împunător iubirea de țeră și respectul către legi:

Iunius Brutus, prin purtarea sa, arată că sentimentul de patrie și interesul general trebuie să fie linia de conduită a cetățeanului; Manlius-Torquatus confirmă printr'un exemplu teribil legile rigurose a le disciplinei; Fabricius dovede că virtutea rămâne rece în fața aurului și a propunerilor nedrepte. Să mai vorbim de devotamentul lui Decius Mus? de equitatea și patriotismul înfocat al lui Regulus?

③ Asupra lui Regulus însă este ceva de lămurit. Toți istorici sunt de acord asupra abnegațiunei acestui mare cetățean, nu toți convin însă asupra modului cum a fost tratat Regulus dupe întorcerea sa la Cartagina; așa uni spun că ar fi fost ucis în chinuri grozave, alți se îndoesc despre aceasta, dând a se înțelege că pe Regulus pôte nu l'a durut nici capul

Fără a mai vorbi de cultul antropofag al Cartagineșilor, care denotă cruđime și sălbătăcie de caracter, în obiceiurile militare a le acestui popor exista,—după cum ne spune Montesquieu — acela de a pedepsi adesea ori cu mörte pe comandantul-șef în cas când rezultatul luptei era nefavorabil; dacă ei tratau ast-fel pe generalul lor, cum se pôte crede că au tratat cu bunătate pe un inamic care dusesese resbelul pe toritorul lor, și care prin consiliile sale împedecase încheerea păcei?

Aceste considerante ne hotărăsc a adopta părerea acelor istorici cari nu cred că Regulus a fost ținut pe flori de către Cartagineși; și fiind

că însemnătatea unui fapt meritoriu se judecă dupe mărimea sacrificiilor, purtarea lui Regulus este o energică trăsură de caracter și un strălucit exemplu de equitate și patriotism.

❧ Ce inimă ar rămâne nesimțitoare în fața acestor acte, sublime pot dice, și care om, despicând prin rațiune mobilul acțiunii, s'ar putea opri de a nu fi pătruns de entusiasm și admirațiune?!

Se știe însă că nu numai în istoria Grecilor și a Romanilor se pot găsi principii de conduită, ei din întreagă istorie se pot trage învățăminte folositoare: obicinuindune să admirăm și să imităm ce este mare și nobil; să desprețuim și să ne ferim de ceea ce e rău și purtător de nefericiri. Istoria însă trebuie să se predea ast-fel încât și inima și mintea, fie ele cât de puțin deschise, să 'și apropie cele espuse, să le simtă, să raționeze asupra lor, căci numai ast-fel se va atinge îndoitul scop ce 'și propune istoria: de a forma în acelaș timp și inima și judecata.

» Intrebuițarea istoriei în educațiune și instrucțiune nu este ceva nou, d. Jules Paroz, în istoria universală a pedagogiei, vorbind de modul cum se făcea educațiunea la Romani, ne spune că istoria era un mijloc educativ foarte răspândit la acest popor, mijloc dicem noi căruia se datorază în mare parte strălucirea romană. Așa dar încă din antichitate se recunoscuse puterea istoriei de a forma ómeni probi și virtuoși, buni cetățeni, buni soldați.

Montaigne-scriitor filosof din secolul XVI reco-

mandă istoria ca cel mai bun mijloc de a forma inima și judecata. „Această lume mare—dice dânsul—este oglinda în care trebuie să ne privim pentru ca să ne cunoșcem bine. Scurt eu voesc ca aceasta să fie cartea scolarului meu. Atâtea caractere, secte, hotărâri, legi și obiceiuri ne învață să judecăm în mod sănătos despre a le noastre.“ Pentru a se obține însă rezultatul dorit autorul în cestiune recomandă „aprețierea istoriilor.“

④ D. Rambosson — în Education Maternelle — ne arată că Bayard îmbrățișase cariera armelor, determinat fiind la aceasta încă din copilărie prin povestirile istorice ce auzea de la părintele său. Se știe cine a fost Bayard: nu numai cavalerul fără frică, dar și caracterul irreproșabil, și dacă conetabilul de Bourbon l'ar fi semănat, Franța ar fi numărat un inamic mai puțin, și istoria n'ar fi avut pôte tristul avantajiu de a înregistra cu orróre o nouă pustiire a Romei.

④^{*} O națiune—dice d. Louis Benloevv—pôte fi considerată ca o mare individualitate istorică trăind viața sa proprie, urmându-și cariera sa, împlinindu-și misiunea sa; *Națiunea Română*, formând și ea o individualitate istorică, are dreptul de a trăi viața sa proprie, de a-și urma cariera sa, de a-și împlini misiunea. Însă condițiunea implicită, pentru a trăi propria sa viață, este conservarea situațiunei sale independente, preservarea suveranității sale neatinsă; iar ca să știe în ce punct al carierei sale a ajuns, e de trebuință

să 'și întorcă privirile înapoi și să vedă distanța străbătută; cât pentru misiunea sa, națiune-a română a dovedit în tot-deauna că ea formează în Orient un element de ordine, și se speră că cu timpul va deveni și un centru de civilizațiune.

Viața poporului român formează materia istoriei acestui popor diferită de istoria celor-l-alte popore, căci—dice d. Henri Taine—fie care popor 'și are geniul său deosebit, deaceea fie care popor 'și are istoria sa deosebită.

Dacă este importantă, în educațiune și instrucțiune, istoria ori cărui popor, importanța istoriei țerei este mult mai accentuată, cu deosebire în timpul de față — secolul deșteptărei naționale.

❖ Este sciut din experiență, că cu totă buna voință ce am avea de a practica în toate împrejurările vieții sublimul precept al religiunii creștine, care ne comandă: „să iubim pe aprópele ca pre noi înșine“, sunt casuri când nu putem răspunde pe deplin cerințelor religiunii, ast-fel se întâmplă că suntem mai satisfăcuți când am făcut noi înșine ceva meritoriu, de cât când ar fi făcut vecinul nostru: așa este firea omenească și nimic n'o póte schimba.

Ceea ce este adevărat de la om la om se póte aplica de la popor la popor: casul întâi se póte defini—prin extensiune—orgoliu personal; casul al doilea orgoliu național, și dupe cum orgoliul personal e un stimulent pentru persóne, orgoliul național e un stimulent pentru popóre.

— Acest orgoliu este care face ca fie care popor

să pună mai mult preț, pe istoria țerei sale de cât pe istoria celor-lalte țeri, pentru cuvântul că cea d'ântâi 'i vorbesce de trecutul său, pe când cele-lalte 'i vorbesc de trecutul altor popore; și pentru ca un popor să scie ce este și să prevadă în câtva ce va fi, e indispensabil să aibă cunoștință de ceea ce a fost.

✱ Istoria patriei a avut multă precădere la Romani, și în timpul modern țera care a înțeles cu o oră mai nainte importanța istoriei naționale este Germania; Franța n'a înțeles-o de cât dupe teribila catastrofă din 70: — Perim prin necunoștința istoriei naționale, scria Gambetta într-o scrisoare către eruditul Littré după această spăimântătoare calamitate.

✱ Noi români, care de puțin timp am luat loc în concertul puterilor, avem trebuință, mai mult pôte de cât ori care alt popor, de istoria țerei pentru a păși cu demnitate pe noua cale, și pentru a păstra, îmbunătățind, bunul ce am câștigat prin eroism și sacrificii. Aceasta implică dizele d. Gion-Ionescu, că: „Prin istoria patriei se pôte însufla elevului, și prin urmare cetățeanului, o iubire nemărginită pentru țera sa, o admirațiune nesfârșită pentru eroii și în genere pentru ómenii ei cei mari și virtuși.“

Marele pedagog Pestalozzi, insistând asupra necesității de a se da învățătura conform pozițiunei sociale a individului, opinia că săteanul n'are trebuință să învețe istorie.

Din punct de vedere economic se pôte ca is-

toria să nu presinte avantaje țeranului; țeranul însă e cetățean, el e și oștean, și dacă în momentul de față țera ar avea trebuință de brațul fiilor săi, am vrea să scim ce s'ar spune muncitorului-soldat dacă nu cel puțin aceste cuvinte: Privește la gloria strămoșilor tăi și fiu demn de dânsa!

Domnilor, marele Condé, în câmpia de la Lens, adresându-se soldaților săi le dăse următoarele cuvinte: „Amici, aduceți-vă aminte de Rocroy, de Fribourg și de Nordlingen“ acestea erau locurile unde armata francesă sub comanda sa se acoperise de lauri immortali.

În adevăr, poate să influențeze mult asupra ostașului suvenirul victoriilor câștigate de dânsul, eu cred însă că dacă pe lângă Plevna s'ar adăoga cel puțin Rovine, Rahova și Călugăreni, soldatul român ar fi de două ori orgolios: orgolios de propria sa vitejie, orgolios de vitejia strămoșilor săi.

Părerea marelui Pestalozzi se modifică prin însăși forța lucrurilor: săteanul, fiind cetățean e dator să aibă pentru țera sa același cult ca savantul, de aci necesitatea de a cunoșce trecutul țerei sale și cu deosebire acele părți cari pot înălța caracterul său.

Însă pentru a se obține rezultatul dorit se cere ca istoria națională să se predea într'un mod rațional și simțit, mod relevat de d. ministru Sturdza în discursul pronunțat în 85 la serbarea aniversărei liceului Sf. Sava.

Voi reproduce în schiță acest discurs:

„Eu cred — ȳice d. Sturdza — cȳă învățămēntul
 „istoric în scōlȳ, fȳrȳ sȳ pȳrȳseascȳ cercetȳrile
 „cele mai amȳnunțite prin care țȳra nȳstrȳ a
 „trecut, trebue sȳ nu pȳrdȳ din vedere scopul
 „final ce șȳ'l propune — a aduce la cunoscȳnța
 „clarȳ a scolarilor — ce este poporul romȳn, cum
 „a lucrat el pentru a ȳvinge dificultȳțile prin
 „care a trecut, cum a luptat el pentru a ajunge
 „la posițiunea de astȳ-ȳi.

„Trebuie ca scolarul sȳ iasȳ din scōlȳ cu o
 „convincȳiune adȳnc ȳntipȳritȳ în inima lui, cȳ
 „e adevȳrat dictonul popular care ȳice: Romȳnul
 „nu piere — mai mult ȳncȳ — viața tare trȳește
 „ȳn Romȳn.

„Sȳ șȳcie tineri nȳștri cȳnd es din scōlȳ cȳ
 „ceea ce face particularitatea poporului romȳn,
 „este cȳ cel mai puternic stat al lumii antice
 „ȳi a dat nașcere, cȳ aceastȳ descendență ne
 „pune nu numai ȳn ȳnrudire dar ȳncȳ ȳn legȳ-
 „turȳ culturalȳ cu tȳtȳ lumea civilisatȳ.

„Sȳ șȳcie tinerimea nȳstrȳ cȳ tenacitatea șȳ
 „puterea de rezistență a poporului nostru le a-
 „vem ca moștenire de la mari nȳștri strȳbuni,
 „șȳ cȳ trebue sȳ le pȳstrȳm ca un scump șȳ ne
 „peritor odor.

„Sȳ ȳnvȳțe scolarii nȳștri a cunȳșce cu ce abne-
 „gare, cu ce devotament, cu ce curȳțenie de su-
 „flet au lucrat ȳn trecut șȳ ȳn presinte bȳrbați
 „care fac fala națiunei nȳștre. Sȳ ȳnvȳțe ei a ȳi
 „ȳubi, a ȳi respecta, a ȳi venera, pentru ca la fap-

„tele acelora să 'și încâldească acțiunea lor „viitoare.

„Să iasă scolari din scôlă cu convinețiunea „că Regatul român este espresia istorică a unei „desvoltări ascendente, iar nu a decadenței nóstre — și atunci statul întreg se va resimți în „mersul său de spiritul de patriotism luminat „și clarificat, respândit în scôlă și prin scôlă.“

Aceasta este în resumat cuvântarea d. Sturdza.

⊕ Din cele espuse se înțelege ușor că d. Sturdza dorește — și aceasta este o cerință a pedagogiei moderne — ca profesorul, în predarea istoriei naționale — cu deosebire — pe lângă întrebuințarea metodei cerute, să pună și o parte din inima sa, având în vedere adagiul că, *ce pornește din inimă merge la inimă*. Această simțire se cere de la profesor în prelegerile sale de la istorie în scrierile sale, căci — istoricul a cărui personalitate dispăre când dânsul scrie nu e de fel istoric — țice Michelet.

⊕ Ca model de scriere istorică simțită se pot da, între altele, scrierile istorice ale d. Hâjdău, și în deosebi Ión Vodă cel cumplit.

Negreșit această scriere, la aparițiunea sa, trebuie să fi fost judecată și apretiată de ómeni competenți, cred însă că nu va scădea nimic din strălucirea renumelui autorului dacă — adeptă nouă a sciinței — voi arăta și eu cu modestie părerea mea asupra acestui opuscul

Ei bine, această carte nu lasă ne atinsă nici una din córdele inimei. Și sciți pentru ce? Pen-

tru că d. Hâjdău, după cum însuși ne spune, simțea în adâncul inimei ceea ce pana sa seria ; — lectorul la rëndul său simte în adâncul inimei sale ceea ce autorul a simțit într'a sa, — cu alte cuvinte această scriere, pe lângă critică și perspectivă, e de un colorit puternic, și acest colorit nu e alt de cât un reflex al inimei autorului d. Hâjdău. Această putere de a simți ilustrul erudit a dovedit-o odată mai mult în — Madona Velata — pe care d. B. E. Maineri, unul din literați Italiei, o numește un suspin duos, suspinul unui întreg popor.

✓ Istoricul și profesorul având misiunea de a propovedui și a comunica tinerelor generațiuni veritatea istorică împodobită cu sentimentul de patrie, urmează că și unul și altul, pe lângă metoda prescrisă să pună în scriere și predare și ceva din inima lor. Adresându-se în acelaș timp și inteligenței și inimei, profesorul va isbuti mai lesne să deștepte interes și admirațiune, să facă pe elevi să se mândrească cu istoria țerei lor și să vadă în Mircea, Vlad Țepeș, Mihai, Stefan, Ión Vodă și alți niște principii demni de a sta alături cu ilustritățile lumei.

Faptele de eroism a le Românilor mi se par cu adevărat sublime, pentru că mobilul lor nu a fost patima de dominațiune sau setea de cuceriri, ci păstrarea moșiei și apărarea căminului ; iar dacă Românii au întins mâna, când și când, peste Dunăre ori peste Carpați, ei au făcut a-

ceasta pentru că simțeau că în aceste locuri se află câte-o bucată din inima lor.

De istoric și profesor depinde de a se da istoriei naționale adevărata sa valoare, de a se însufla fragetelor generațiuni credința că poporul român a fost mare în suferințe și glorios în trecut, și va fi mare și strălucit în viitor.

Când dic mare și glorios în trecut nu fac iperbolă, mărturiile streinilor însăși atestă aceasta: Un Matei Miccovschi, un Saad—Edin, un Constantin Mihaloviez de Ostrovița aparținând Poloniei și Turciei—state care au fost în luptă cu poporul român—nu pot fi bănuți de părtinire.

① Să nu ni se obiecteze că studiul istoriei întreține ura între popoare favorisând ast-fel pasiunile resboinice: a fi bun cetățean, patriot devotat, oștean viteaz nu însemnează—vorbind de noi cel puțin—a voi să spulberi pe vecin, care, ca ori care altul are drept la viață, la dezvoltare, la progres, ci a ști să păstrezi ce ai și la vreme de nevoie să 'l aperi, când altul lipsit de Dumnezeu ar vrea să ți 'l răpească, căci civilizațiunea, cu tot progresul său, n'a ajuns încă a aduce pe popoare la respectul principiilor de drept și proprietate.

Armata română în resbelul din 77-78 a adăugat încă o pagină glorioasă în fastele mării naționale, dovedind ast-fel că eroismul este una din calitățile caracteristice a le poporului român, arătând Europei întregi că Românul de

astă-zi ca și Românul din trecut scie să lupte și să mără pentru libertate și țeara sa. Ca oștean Românul s'a manifestat în mod strălucit și când dic oștean, înțeleg și bun cetățean și patriot devotat, ceea ce s'a dobândit însă în 78 trebuie conservat și înălțat în mersul timpului, și această sarcină incumbă generațiunilor prezenți și viitoare, cari nu vor atinge țelul dorit dacă faptele lor nu vor fi pornite din convingeri patriotice călăuzite de înțelepciunea politică.

⊕ Studiul istoriei în genere și al istoriei naționale în deosebi nu ajută numai la formarea cetățeanului, acest studiu poate ajuta și la formarea omului politic, făcându-ne să cunoșcem scopurile urmărite de puteri față cu noi, precum și greșelile politice a le celor ce au fost înaintea noastră; determinând cu modul acesta pe omul de Stat să fie circumspect și să cumpănească lucrurile ast-fel, în cât soluțiunea care ar avea loc într'un timp mai apropiat sau mai depărtat să fie pe cât se poate conformă intereselor țerei.

⊙ Consecințele dezastróse a le politicei lui Mihai eroul ne învederează unde poate duce lipsa de tact politic. Dacă eroul român ar fi înțeles situațiunea escepțională în care se afla, poate că visul scump al Românilor ar fi devenit deplină realitate încă din anul 1600.

Acest Mihai însă care prin vitejiile sale uimise Europa și deșteptase interesul marelui Rege Enric IV-lea de Bourbon, acest Mihai, capabil

să restórne cu vârful săbiei sale imperii puternice, nu poseda spiritul politic, singurul care póte trage folóse din tumultul răsboiului și chiar fără acest tumult.

† Aceasta a fost o nenorocire pentru poporul român, totuși, ori cât de amare au fost suferințele Românilor după această epocă de glorie, datorăm venerațiune profundă Omului care la Călugăreni scrisese cu caractere glorioase numele de român, și care ridică — de și numai o clipă — în ochii Europei înmărmurite, superbul tabel al unirei naționale.

× Faptele cele mari a le Domnilor ne pot servi ca model; greșelile lor ca lecțiuni de îndreptare.

Prin exemplele sale cele frumoase, prin reflecțiunile la care dă loc, istoria formează caractere și virtuți, lucrând simultan asupra inimii și asupra spiritului, căci virtutea — dupe cum o definește marele filosof Aristote — este o dispozițiune constantă de a lucra dupe legile rațiunei și a le equităței.

Cunóscerea principiilor și a causeror evenimentelor istorice formează filosofia istoriei, care este considerată ca cea mai sigură călăuză ce póte avea în politică un om de stat; „căci istoria — „a dis un autor Român — ‘și are legile sale immutabile ca și legile naturei, dacă însă nu cunóscem pe cele d’ântâi tot atât de sigur ca pe „cele din urmă vina este a metodei cu care s’a „tratată până acuma istoria considerându-se ca

„un aglomerat de fapte întâmplăte, care se
 „coordonează într'o ordine cronologică, fără
 „nici o legătură între dânsese;—iar nu cum este
 „în realitate, adevă ca relatarea raționată a
 „unor întâmplări cari decurg una din alta, care
 „au toate cauza lor, ast-fel în cât ori ce feno-
 „men istoric să pótă fi urmărit până în ultimile
 „sale consecințe, precum și în cele mai depăr-
 „tate cauze care 'i au dat naștere, pentru ca
 „în modul acesta să putem descoperi una câte
 „una acele legi mari cari regulează mișcarea
 „spiritului omenesc, și care să ne permită a ceti
 „în viitor.“

Metoda care ne pótă duce la cunoșcerea de-
 plină a legilor istoriei, este metoda pragmatică,
 care s'a introdus de câțva timp în scrierea și
 predarea acestei materii, căci genul omenesc
 intrând în epoca rațiunei—sau fasa adevărului—
 a căutat să 'și dea seama de modul cum a făcut
 acest drum, și din cele întâmplăte să deducă pe
 cele viitoare.

Mulțumită silințelor unor ómeni de geniu, is-
 toria tinde din ce în ce mai mult a deveni o
 știință care să pótă fi utilizată cu succes de o-
 menire în mersul său.

Rolul istoriei deci este mare: prin desfășurarea
 tabloului virtuților, eroismului și devotamentului
 celor ce s'au distins în toți timpi și în toate lo-
 curile, se pot forma eroi, ómeni mari și virtuși;
 prin espunerea raționată a evenimentelor, prin
 arătarea raportului între efect și cauză, se eser-

cită facultățile intelectuale, se formează judecata și spiritul p^ote căpăta acea pătrundere, care întemeiată pe legi certe, p^ote prevedea, până la ore care grad de siguranță, cele ce viitorul ne reservează: *Importanța istoriei dar în educațiune și instrucțiune e netăgăduită.*

Mă grăbesc să adaog: istoria înportantă ca cel mai sigur mijloc de a forma buni cetățeni, nu este mai puțin înportantă privită ca cel mai potrivit mijloc de a forma bune cetățene, care—o spun cu t^otă modestia—au o înaltă misune de împlinit precum o afirmă Ioseph de Maistre, fost academician frances, dicând: Pe genunchi femeii crese generațiunile.

Biblioteca Centrală
Regională Craiova